

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal Of Social Sciences]

ISSN: 2587-1811 Yıl: 5, Sayı: 10, Güz 2020

Türkiye’de Eğitim, Statü ve Sosyal Hareketlilik

Education, Social Mobility and Statute in Turkey

Dr. Muhterem ALTIN

Milli Eğitim Bakanlığı, Maarif Müfettişi, Türkiye. altinm2010@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: mecmua.789249
Yükleme Tarihi: 01.09.2020
Kabul Tarihi: 18.09.2020
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2020
Sayı: 10
Sayfa: 180-196

Article Information: Research Article
DOI: mecmua.789249
Received Date: 01.09.2020
Accepted Date: 18.09.2020
Date Published: 30.09.2020
Volume: 10
Sayfa: 180-196

Atıf / Citation

ALTIN, M. (2020). Türkiye’de Eğitim, Statü ve Sosyal Hareketlilik. *MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 Yıl: 5, Sayı: 10, Sayfa: 180-196

ALTIN, M. (2020). Education, Social Mobility and Statute in Turkey. *MECMUA - International Journal Of Social Sciences* ISSN: 2587-1811 Year: 5, Volume: 10, Page: 180-196

MECMUA

Dr. Muhterem ALTIN

TÜRKİYE'DE EĞİTİM, STATÜ VE SOSYAL HAREKETLİLİK

Education, Social Mobility and Statute in Turkey

ÖZ

Eğitim kurumunun çok sayıda işlevi vardır. Bu işlevlerden biri de bireylere bir statü kazandırmak ve sosyal hareketliliği sağlamaktır. Devletler eğitim sistemlerini planlarken kendi önceliklerine göre birden fazla hedef tespit ederler. Ancak devletlerin eğitim sisteminden çok sayıda beklentisi olmasına karşın, bireyler daha çok eğitim yoluyla bir statü kazanmak ve bu yolla toplum içinde daha iyi bir konum elde etmek amacıyla hareket ederler. Özellikle başka bir yolla iyi bir statü kazanma imkânı olmayan bireyler için eğitim, statü kazanmanın en önemli aracıdır. Aynı zamanda birçok birey için eğitim toplum içindeki konumlarını değiştirmenin ve böylece sosyal hareketliliğe katılmanın da tek yoludur. Türkiye’de de bireylere verilen örgün ve yaygın eğitimin birden fazla amacı vardır. Bu amaçlardan biri de bireyleri bir meslek sahibi yapmaktır. Dolayısıyla bireyler aldıkları eğitim aracılığıyla bir meslek sahibi olacak, böylece bir statü kazanacaklardır. Ancak gelinen noktada, Türkiye’de eğitimin bireylere ne kadar statü kazandırdığı ve eğitim yoluyla kazanılan statülerin özellikle yukarı doğru olan sosyal hareketlilikte ne derece etkili olduğunu tartışmak gerekir. Çünkü gözlenen gelişmeler eğitimin bu işlevi ile ilgili olarak bazı problemlerin varlığına işaret etmektedir. Buradan hareketle eğitim alanındaki uygulamaların ve verilerin değerlendirilmesi suretiyle yapılan bu çalışmanın iki amacının olduğu söylenebilir. Birincisi Türkiye’de eğitim sisteminin bireylere statü kazandırma ve sosyal hareketliliği sağlama işlevinde bir azalma olup olmadığını ortaya koymaktır. İkincisi ise Türkiye’de eğitimin statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama işlevine bağlı olarak toplumun eğitime olan bakışımın nasıl değişeceği ve bunun olası sonuçları ile ilgili bir değerlendirme yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Toplum, Statü, Meslek, Sosyal hareketlilik.

ABSTRACT

The educational institution has many functions. One of these functions is to provide individuals with status and social mobility. When states plan their education systems, they set more than one target according to their own priorities. However, although states have many expectations from the education system, individuals act in order to gain a status through education and to achieve a better position in the society in this way. Education is the most important tool for gaining status, especially for individuals who are not able to gain a good status in another way. At the same time, for many individuals, education is the only way to change their position in society and thus participate in social mobility. Formal and non-formal education given to individuals in Turkey have multiple purposes. One of these aims is to provide individuals with a profession. Therefore, individuals will have a profession through the education they receive, thereby gaining a status. However, at this point, how much statute the education bring to the individuals in Turkey, and to what extent the status gained through education is effective, in particular in the upward social mobility, should be discussed. Because the observed developments point to the existence of some problems regarding this function of education. Based on this, it can be said that this study, which was conducted by evaluating the applications and data in the field of education, has two purposes. The first purpose is to determine whether there is a decline in the function of the education system to provide individuals with status and social mobility, in Turkey. Based upon the function of the education system to provide individuals with status and social mobility, the second purpose is to make an assessment about how society's view of education will change and its possible consequences.

Key Words: Education, Society, Status, Occupation, Social mobility.

Giriş

Eğitim hem devletler hem de bireyler tarafından son derece önem verilen bir sosyal kurumdur. Eğitim kurumuna büyük bir önem verilmesinin haklı nedenleri vardır. Çünkü bu kurumun hem devletler hem de bireyler üzerinde çok önemli etkileri vardır. Bu nedenle devletler ve bireyler kendi beklentileri doğrultusunda bu kuruma yaklaşmakta ve ondan yararlanmaya çalışmaktadırlar.

Konuya devletler açısından bakıldığında, hemen her devletin siyasi, ekonomik ve sosyal hedefleri vardır. Bu hedeflere ulaşabilmek ise ülkenin insan potansiyeline bağlıdır. Başka bir ifade ile hemen her alandaki hedeflere ulaşabilmek için insanların o hedefi gerçekleştirebilecek niteliklere sahip olması gerekir. Bu bakımdan devletler vatandaşlarını, belirlemiş oldukları hedefler doğrultusunda bir eğitime tabi tutar ve onların davranışlarını bir düzene koymaya çalışır.

Konuya bireyler açısından bakıldığında ise toplumu oluşturan hemen her bireyin de eğitim kurumu aracılığıyla varmak istediği birden fazla hedefinin olduğu söylenebilir. İçinde bulunulan toplumun yapısını, davranış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini öğrenmek suretiyle topluma uyum sağlamak, bilgi ve becerisini geliştirmek suretiyle üretken bir birey olmak, güç elde etmek, saygınlık kazanmak ve toplumu etkileyebilmek bu hedeflerden bazılarıdır. Ancak birçok kişi için en önemli hedef eğitim aracılığıyla maddi bir güce erişmek ve toplum içinde saygın bir yer elde etmektir. Elbette bu hedefe ulaşmanın tek yolu eğitim değildir. Başka yollarla da güç ve saygınlık elde edilebilir. Miras yoluyla veya ticaret yaparak zenginleşmek, saygın bir göreve seçilmek, topluma yararlı olan işler yapmak bu yollardan bazılarıdır. Ancak bu yollar son derece kısıtlıdır ve çok az insanı bu hedefe ulaştırabilecek niteliktedir. Oysa günümüz şartlarında artan eğitim olanakları, diğer yollarla güç ve saygınlık elde etme olanağına sahip olmayan bireyler için çeşitli fırsatlar yaratmış durumdadır. Fakat eğitim alan her birey de belli bir güce ulaşamamakta ve eğitim sayesinde saygın bir konuma yerleşmemektedir. Çünkü günümüzde eğitim olanakları artmış olmasına rağmen, eğitim sistemlerinde yaşanan sıkıntılar, ülkelerin yerel şartları ve dünyada yaşanan gelişmeler eğitimin herkes için aynı sonucu doğurmasını engelleyebilmektedir.

Türkiye'de de eğitim olanakları artmış durumdadır. Birkaç yıl öncesiyile karşılaştırıldığında, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar hemen her kademedeki okul ve eğitimden yararlanan birey sayısında bir artış gözlenmektedir. Devlet eğitim olanaklarını artırmak suretiyle kendisinin belirlemiş olduğu amaçları gerçekleştirmeye çalışmakta, bireyler de bu olanaklardan yararlanmak suretiyle kendi hedeflerine ulaşmak istemektedirler. Bazı kişilerin farklı hedefleri olsa da Türkiye'de eğitim alan bireylerin büyük bir kısmının ana hedefinin, eğitim aracılığıyla bir meslek sahibi olmak, bu sayede para kazanmak, böylece bir güç elde etmek ve bulunduğu konumdan daha iyi konuma geçmek olduğu söylenebilir.

Başka bir ifade ile birçok kişinin en önemli hedefi eğitim aracılığıyla bir statü elde etmek, kazandığı statü sayesinde sosyal hareketliliğe katılmak ve nihayetinde toplum içinde yukarı doğru tırmanmaktır. Bu hedef bireylerin kendi kendine yarattığı bir hedef değildir. Çünkü bu aynı zamanda Türkiye'de eğitim sisteminin de hedeflerinden biridir. Ancak Türkiye'de özellikle yüksek öğrenim gören ve belli bir alanda mesleki yeterlilik kazanan kişiler iş bulmakta giderek zorlanmaktadır. İş bulabilenlerin büyük bir kısmı da ancak çok düşük ücretler alabilmektedir. Bu durum eğitim sistemin bireylere statü kazandırma işlevi açısından ciddi bir soruna işaret etmektedir. Bu sorunun gerektiği gibi tartışılmaması ve bir çözüme kavuşturulmaması eğitim sistemini bir bütün olarak olumsuz etkileyebilir. Çünkü eğitim sisteminin bireylere statü kazandırmada ve yukarı doğru olan sosyal hareketlilikte bir avantaj sağlayamaz hale gelmesi birçok kişi için eğitimi cazip olmaktan çıkarabilir.

Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye'de eğitimin statü ve sosyal hareketlilik sağlama işlevinin ne durumda olduğu ve eğitimin bu işlevinde bir azalma olup olmadığı tartışılacaktır. Aynı zamanda Türkiye'de eğitimin statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama işlevine bağlı olarak toplumun eğitime olan bakışının nasıl olacağına ve bunun olası sonuçlarına da değinilecektir.

1. Eğitim, Statü ve Sosyal Hareketlilik Kavramları

Sosyal bilimlerde kullanılan birçok kavramın tek ve üzerinde uzlaşmış bir tanımı yoktur. Bu nedenle bir kavramla ilgili çok sayıda tanım yapılabilmektedir. Eğitim kavramı da bunlardan biri olup birden fazla tanımı yapılmış olan bir kavramdır. Eğitim kavramının birçok tanımının yapılmış olmasının çeşitli sebepleri vardır. Çünkü "Eğitim, altı temel kurumdan birisidir ve genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır." (Aydın, 2000: 183). Bu bakımdan etki alanı son derece geniştir. Hem bireyler hem de toplum üzerinde birden fazla etkiye sahiptir. Aynı zamanda devletlerin, bireylerin hatta eğitim konusuyla uğraşan bilim insanlarının da eğitim kurumundan farklı beklentileri vardır. Bu nedenle eğitimle ilgili olarak yapılan tanımlar da bu beklentilerden etkilenmekte ve birbirinden farklı olabilmektedir. Burada iki tanıma yer vermek çalışmanın konusu açısından yeterli olacaktır. Birincisi Ertürk'ün yaptığı tanımdır. Bu tanıma göre "Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişime meydana getirme sürecidir." (Ertürk, 2017: 13). İkinci tanıma göre ise "eğitim yetişkinlerce gençler ve çocuklar üzerine uygulanması gereken bir eylemdir. Bu eylem, geçmişin ve ataların kalıtını onlara aktarmayı içerir; yine bu eylem, gençlere ve çocuklara, yaşamasını sürdürecekleri topluma daha iyi uyabilmeleri için fikirler ve gelenekler vermeyi içerir." (Ergun, 2005: 39). Dikkat edilirse bu iki tanım arasında da eğitim konusuna farklı bir yaklaşım mevcuttur. Birinci tanım daha çok bireye, eğitimin planlı oluşuna ve değişim yaratan işlevine vurgu yaparken, (Ertürk, 2017: 13) ikinci tanım topluma ve eğitimin uyum sağlama

işlevine vurgu yapmaktadır (Ergun, 2005: 40). İlk bakışta aralarında böyle bir yaklaşım farkı görülse de eğitim kurumunun işlevlerine bakıldığında aslında her iki tanımın da doğru olduğu ve birbirini tamamladığı söylenebilir.

Statü ise daha çok sosyologların ilgilendiği bir kavram olup, sosyoloji kitaplarında "toplumsal statü" (Marshall, 2005: 697) veya "sosyal statü" (Fichter, 2016: 35) şeklinde kullanılmaktadır. Kavramın bu şekilde kullanılmasının belli sebepleri vardır. Çünkü "Her kişi, içinde yaşadığı gruplarda ve toplumda bir 'yere' sahiptir." (Fichter, 2016: 35). Bu nedenle statü kişinin bir toplum veya bir grup içinde yaşamasıyla ilgili bir durumdur. Eğer kişiler bir toplumun içinde değil de tek başına yaşamış olsalardı belki de statü kavramı hiç ortaya çıkmayacaktı. Bu nedenle "Sosyal statü, bireyin sosyal yapıda işgal ettiği yerdir." (Fichter, 2016: 35) veya "kişinin çevresindekilerin, toplum içinde ona nesnel olarak uygun gördükleri mevki veya pozisyonudur." (Fichter, 2016: 35). Bunlar statünün bireyler için ne ifade ettiği ile ilgili tanımlardır. Ancak statünün bir bütün olarak toplumla ilgili bir anlamı da vardır. Bu açıdan "statü grupları ya da katmanlarının hukuksal, siyasal ve kültürel ölçütlerle derecelendirilip düzenlendiği bir toplumsal tabakalaşma biçimini anlatır." (Marshall, 2005: 697).

Sosyal hareketlilik kavramı da bireylerin toplum içindeki durumları ve hareketleri ile ilgili bir kavramdır. Bireylerin içinde yaşadığı toplum durağan bir oluşum değildir. Hemen her toplumda bir değişim veya hareketlilik vardır. Dolayısıyla bireylerin toplum içindeki konumları da sabit değildir, bir şekilde toplumda yaşanan hareketlilikten etkilenir. Bu nedenle "Toplumsal hareketlilik, farklı sosyoekonomik konumlar arasındaki gruplar ve bireylerin hareketlerine gönderme yapan bir kavramdır." (Giddens, 2012: 372). Başka bir ifade ile "sosyal hareketlilik bireylerin bir sosyal pozisyondan veya tabakadan diğerine devinimidir." (Fichter, 2016: 183). Toplumsal yapıda meydana gelen hareketlilik, kişilerin konumları açısından yukarıya doğru veya aşağıya doğru bir değişime neden olabilir (Fichter, 2016:183-193). "Mal mülk, gelir ve statü kazanma *yukarı doğru hareketlilik* ve bunun tersine olan hareket de *aşağı doğru hareketlilik* adını alır." (Giddens, 2012: 372).

2. Eğitim, Statü ve Sosyal Hareketlilik Arasındaki İlişki

Eğitim, statü ve sosyal hareketlilik arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için öncelikle üç hususa değinmek gerekir. Bunlardan ilki tüm toplumlarda var olan eşitsizlik olgusudur. Bir toplumu oluşturan bireyler arasında bir eşitliğin sağlanıp sağlanamayacağı ve bunun mümkün olup olmadığı ayrı bir tartışma konusudur. Ancak günümüz toplumlarında bireyler arasında büyük eşitsizlikler mevcuttur. "Toplumu oluşturan fertler arasındaki eşitsizliklerin yol açtığı farklılaşmalar, 'hiyerarşi'lerin ortaya çıkmasına neden olmakta; bu durum, sosyal tabakalaşma olgusunu meydana getirmektedir." (Arslantürk ve Amman, 2012: 383). Var olan eşitsizlikler nedeniyle çeşitli tabakalardan oluşan bir toplumda kabaca üç sınıfın

var olduğu söylenebilir. Bu toplumlarda en üstte sayıca az olan ancak her türlü imkana sahip zenginler sınıfı yer alır. Zenginler sınıfından sonra, onlar kadar imkana sahip olmayan ancak çeşitli yetenekleri ve uzmanlıkları sayesinde bir statü kazanmış ve bu sayede yaşamlarını rahat bir şekilde sürdürecektik kadar gelir elde edenlerin oluşturduğu sınıf gelmektedir. En altta ise toplumda var olan eşitsizliklerden en fazla etkilenen, yoksulluk çeken ve imkansızlıklar içinde yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan sınıf yer almaktadır (Giddens, 2012: 378-379). Dolayısıyla toplumda farklı sınıfların bulunması ve bu sınıfların farklı zenginlik, güç ve imkana sahip olması nedeniyle, sınıfları oluşturan bireyler arasında bir mücadele ve rekabet ortaya çıkmaktadır (MacIver ve Page, 1994: 100-101). Bu şekilde ortaya çıkan mücadele ve rekabet öncelikle bireyleri var olan statülerinden daha iyi bir statü elde etmeye yönelmekte, kişilerin statülerinde bir değişiklik meydana geldiğinde ise sosyal hareketlilik oluşmaktadır.

Burada değinilmesi gereken ikinci husus ise statünün nasıl elde edildiğidir. Geçmişten günümüze kadar geçen sürede statü elde etmenin bazı yolları oluşmuştur. Kişinin statüsünü belirleyen kaynaklara bakıldığında bunların başlıcalarının, kişinin mensubu olduğu aile veya kişinin soyu, kişinin sahip olduğu servet, kişinin topluma olan yararı, kişinin almış olduğu eğitim, kişinin mensup olduğu din ve bazı biyolojik özellikler olduğu söylenebilir (Fichter, 2016: 37-39). Kişilerin sahip olduğu ve sosyal statüsünü belirleyen bu kaynaklar tarihsel süreçte farklı zamanlarda ve farklı toplumlarda az veya çok etkili olmuştur. Günümüzde bu kaynaklardan bazılarının sosyal statü üzerindeki etkisi azalmış, bazılarının etkisi ise devam etmektedir. Örneğin kişilerin sahip olduğu zenginlik ve almış olduğu eğitim hemen hemen tüm zamanlarda ve tüm dünyada statü üzerinde etkili olmuş ve halen etkili olan faktörlerdir (Fichter, 2016: 37-38). Başka bir ifade ile günümüz toplumlarında zenginlik statünün en önemli belirleyeni olmuş, ancak az kişinin elinde toplanmıştır. Aynı zamanda çok az kişi miras veya başka yollarla zengin olabileceğine sahiptir. Zengin olmayan ancak toplumun çoğunluğunu oluşturan kişiler ise, bu zenginlikten pay alabilmek için, elindeki imkanlarla mücadele etmek ve yeni statüler elde etmek zorundadırlar. İşte bu çoğunluk için yeni statüler kazanmak ve böylece toplumsal yapı içinde yukarıya doğru tırmanabilmek için eğitim tek ve en önemli araç haline gelmiş bulunmaktadır.

Değinilmesi gereken üçüncü husus ise sosyal statü kazandırmanın eğitimin önemli bir işlevi olmasıdır. Genel olarak eğitimin işlevleri sayılırken bunları açık ve gizli işlevler olarak ikiye ayıranlar vardır. Alınan eğitim sayesinde bir meslek sahibi olmak eğitimin açık işlevleri arasında sayılırken, kişilerin aldıkları eğitim sayesinde bir statü sahibi olmaları ise eğitimin gizli işlevleri arasında sayılmaktadır (Gökçe, 2007: 142). Ancak kişilerin statüleri büyük ölçüde mesleklerine bağlı olduğundan eğitimin statü kazandırma işlevinin de açık bir işlev olarak sayılması daha uygun görünmektedir. Çünkü 'bireyin işgücü piyasası içinde hangi konumda yer alacağı, ne tür vasıflara gerek duyulacağı, istihdamın ekonomik ölçütleri, hangi

meslek alanlarına ne tür bireyler gerektiğini devlet her zaman müfredatta tanımlar.” (İnal, 2008: 147). Böylece bireylerin kazanacakları sosyal statünün çerçevesi büyük ölçüde aldıkları eğitimle belirlenmiş olur.

3. Türkiye’de Eğitimin Statü Kazandırma ve Sosyal Hareketlilik Sağlama Gücü

Toplumun bir üyesi olarak her bireyin günlük yaşamda birden fazla görevi vardır. Yani bir kişi sadece sabah işine gidip akşam evine dönmekle o gün içinde yapması gereken işleri tamamlamış olmaz. Bu kişi aynı zamanda arkadaşları, annesi, babası, eşi ve çocuklarıyla da ilişkilerini sürdürmek ve bulunduğu her ortamda farklı bir pozisyonda yer almak zorundadır. Bu durum herkesin birden fazla statüsünün olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak herkesin birden fazla statüsü olsa da bu statülerden sadece birisi kişinin en önemli statüsüdür (Fichter, 2016: 42). En önemli statü aynı zamanda kişi için “anahtar statüdür. Anahtar statünün belirleyicileri sadece bireyin başardığı ve üstlendiği statüye dayanamaz aynı zamanda toplumda geçerli değerlere de dayanır. Ekonomik değerlerin ve kurumların yüksek prestij taşıdığı bir toplumda kişinin mesleği genellikle onun anahtar statüsünü belirtir.” (Fichter, 2016: 42). Bu açıdan Türkiye’ye bakıldığında günümüzde kişilerin statülerinin ekonomik güçlerine göre oluştuğu ve genel olarak kişinin ekonomik gücünün de mesleğiyle bağlantılı olduğu söylenebilir. Elbette Türkiye’de sürekli bir meslek olmayan ancak yapıldığı dönemde hatta bazen sonrasında bile kişiye yüksek statü sağlayan bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığı gibi işler de vardır. Ancak bu şekilde statü kazanan insan sayısı çok az olduğundan, toplumun büyük bir kısmı ancak aldığı eğitim yoluyla bir meslek sahibi olabilmektedir. Yine toplumun büyük bir kısmı eğitim yoluyla elde ettiği mesleğinin ona sağladığı maddi imkân kadar bir prestije, dolayısıyla bir statüye sahip olabilmektedir. O halde Türkiye’de eğitimin statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama gücünü, eğitimin kişileri bir meslek sahibi yapabilme kapasitesi çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

3.1. Mevzuata Göre Eğitimin Meslek Edindirme İşlevi

Türkiye’de eğitim sistemiyle ilgili birden fazla kanun ve çok sayıda yönetmelik vardır. Bunlardan her biri eğitim sisteminin bir bölümü ile ilgili bilgiler ve düzenlemeler içermektedir. Bunların içinde eğitimin meslek edindirme işlevi ile ilgili olarak bakılması gereken en önemli metin, Milli Eğitim Temel Kanunu’dur. Çünkü Türkiye’de eğitim sistemini düzenleyen ana kanun, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’dur. “Bu Kanun, Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, ... eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.” (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1973, Madde: 1). Dolayısıyla eğitim sisteminin temel dayanakları bu kanunda yer almaktadır.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan genel amaçlara bakıldığında bunlardan birisinin de "Türk Milletinin bütün fertlerini, ... İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;" (MEB, 1973, Madde: 2) olduğu görülmektedir. Yine bu kanunda yer alan temel ilkelere göre, tüm vatandaşlar eğitimden yararlanacak, eğitim sistemi düzenlenirken vatandaşların talepleri ve ihtiyaçları dikkate alınacak, eğitim sürecinde bireylere gerekli rehberlik yapılmak suretiyle, bireylerin kendi yeteneklerini keşfetmelerine yardımcı olunacak, sonuçta tüm fertlerin kendilerine en uygun okullarda eğitim almaları ve bir meslek sahibi olmaları sağlanacaktır. Aynı zamanda eğitim bireyler için sürekli olacaktır (MEB, 1973, Madde: 4-9).

Eğitim sisteminin özel amaçları ise genel amaçlar doğrultusunda, eğitim kademelerine göre belirlenmiştir (MEB, 1973, Madde: 3). Bu açıdan Milli Temel Kanunu'na bakıldığında kişilere meslek kazandırma ile ilgili özel amaçların ilköğretim kademesinden başlanmak suretiyle yüksek öğretimle gerçekleştirilmek istendiği söylenebilir. Bu hususla ilgili olarak Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır." (MEB, 1973, Madde: 23/3) denilmektedir. Yine aynı kanunda yer alan ortaöğretimin amaçlarından birisi de "Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır." (MEB,1973, Madde: 28/2) şeklindeki amaçtır. Türkiye'deki yüksek öğretimin ilk amacının da "Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;" (MEB, 1973, Madde: 35/1) olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan genel amaçlar, temel ilkeler, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kademelerinin özel amaçları birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'de eğitim sisteminin bireyleri bir meslek sahibi yapma, dolayısıyla onlara bir statü sağlama vaadinde bulunduğu açıkça görülmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de kişilere bir meslek kazandırmak amacıyla mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumları ile yüzlerce farklı bölümde eğitim veren ve mezun olduklarında kişilere diploma veren çok sayıda yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Hemen her yıl birçok kişi bu eğitim kurumlarından bir mesleği icra edebilmek için gerekli olan diplomalarını alarak mezun olmaktadır. Ancak sadece okullardan mezun olmak ve bir diploma sahibi olmak yeterli değildir. Eğitim sisteminin gerçekte kişileri bir meslek sahibi yapıp

yapmadığını ve onlara bir statü kazandırıp kazandırmadığını gerçek yaşamdaki duruma bakarak değerlendirmek gerekir.

3.2. Türkiye’de Eğitimin Kişilere Meslek ve Statü Edindirme Gücü

Türkiye’de genel anlamda iki eğitim kademesinde bireylerin bir meslek sahibi yapılması hedeflenmiştir. Bunlardan birincisi ortaöğretim kademesidir. Ortaöğretim kademesinde mesleki ve teknik eğitim veren liseler aracılığıyla bireyler belli bir mesleğe yönelik olarak eğitilir. Bu liseleri bitirenler bazı mesleklerle ilgili beceriler edinir ve iş bulabilmeleri halinde bu alanlarda çalışabilirler. İkincisi ise yüksek öğretim kademesidir. Bu kademedeki üniversiteler aracılığıyla eğitim verilmektedir. Türkiye’deki üniversitelerde çok sayıda bölüm bulunmaktadır. Bu bölümleri başarıyla bitiren kişilere bir diploma verilmektedir. Kişiler aldıkları bu diploma ile mühendis, sosyolog, mimar, eczacı, tarihçi, kimyacı gibi unvanlar alırlar. Aynı zamanda bu unvanlar kişilerin mesleklerini de ifade eder. Dolayısıyla üniversiteden mezun olan her bireyin bir mesleği icra edebilme yeterliliğine ve hakkına sahip olduğu kabul edilir. Kişilerin üniversiteye gitmelerindeki en büyük amaçları da bu diplomayı almak ve eğitimini aldığı alanda çalışmak suretiyle bir meslek sahibi olmaktır.

Türkiye’de her ne kadar ortaöğretim kurumlarından alınan eğitimle bazı meslekler elde edilebilse de yüksek öğretim kurumları aracılığıyla elde edilen mesleklerin daha yüksek bir prestij sağlaması ve daha yüksek bir gelir getirmesi beklenmektedir. Bu nedenle eğitimin kişilere meslek ve statü kazandırma gücünü üniversiteler ve bunlardan mezun olan kişiler üzerinden tartışmak daha gerçekçi olacaktır.

Yükseköğretim Kurulu’nun verilerine göre, Türkiye’de 129’ u devlet, 73’ ü vakıf olmak üzere toplam 202 üniversite ve 5 vakıf meslek yüksek okulu bulunmaktadır (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı). Yine Yükseköğretim Kurulu’nun verilerine göre yüksek öğretim kurumlarında, ön lisans düzeyinde 2.829.430, lisans düzeyinde 4.420.699, yüksek lisans düzeyinde 394.174 ve doktora düzeyinde 96.199 kişi öğrenim görmektedir (YÖK, Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı). Bu sayılar dikkate alındığında Türkiye’de her yıl çok sayıda kişinin yüksek öğretim kurumlarından mezun olduğu, mesleğini icra etmek ve para kazanmak üzere iş arayışına girdiği söylenebilir. O halde Türkiye’de eğitimin kişilere meslek ve statü kazandırma gücü ile ilgili olarak sorulması gereken en önemli soru, üniversite mezunlarının ne kadarı iş bulabilmektedir? Sorusudur.

Türkiye’de iş ve çalışma hayatıyla ilgili kayıtları tutan resmî kurumlardan birisi de Türkiye İş Kurumu’dur. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı tarafından Türkiye İş Kurumu verilerine dayanılarak hazırlanan rapora göre kayıtlı işsiz sayısında,

“Haziran 2018’den Haziran 2019’a en fazla artış 631 bin ile ilköğretim mezunlarında olmuştur. İlköğretim mezunlarını 470 bin artış ile ortaöğretim (lise ve dengi), 351 bin artış ile lisans, 172 bin artış ile önlisans mezunları, 119 bin artış ile okuryazar olmayanlar ve 44 bin artış ile okuryazar olanlar takip etmiştir. Kayıtlı işsiz sayısı yüksek lisans mezunlarında 8 bin, doktora mezunlarında 235 kişi artmıştır.” (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı [TEPAV], 2019).

Yine aynı rapora göre bu artışın yüzdelik oranları ise şu şekildedir:

“Haziran 2018- Haziran 2019 döneminde kayıtlı işsiz sayısı lisans mezunlarında %112,1 artmıştır. Okur yazar olmayan kayıtlı işsiz sayısı %86,6, ortaöğretim mezunu kayıtlı işsiz sayısı %70,2, yüksek lisans mezunu kayıtlı işsiz sayısı %68,6, önlisans mezunu kayıtlı işsiz sayısı %67,9, ilköğretim mezunu kayıtlı işsiz sayısı %56,7 ve okuryazar olan kayıtlı işsiz sayısı %36,3 artmıştır. Bu dönemde en düşük artış %35,4 ile doktora mezunlarında görülmüştür.” (TEPAV, 2019).

Bu rakamların Türkiye İş Kurumu’na sadece kayıtlarını yapan kişilerin sayısını ve oranını gösterdiği dikkate alındığında, üniversite mezunu işsiz sayısının bundan daha fazla olduğu da söylenebilir. Bu rakamlara göre Türkiye’de üniversitelerden mezun olanların önemli bir kısmının iş bulamadığı ortaya çıkmaktadır. O halde eğitim sisteminin kişileri bir meslek sahibi yapma vaadi, teorik olarak gerçekleşmekte, ancak gerçek hayatta önemli ölçüde karşılıksız kalmaktadır.

Türkiye’de eğitimin kişilere meslek ve statü kazandırma gücü ile ilgili olarak bakılması gereken ikinci durum, üniversite mezunu olan kişilerin iş hayatına atıldıklarında ne kadar para kazandıklarıdır. Bu durumla ilgili olarak Cumhurbaşkanlığı tarafından üniversite tercihi yapacak öğrenciler için hazırlanmış olan bir analize bakmak yararlı olacaktır. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından 2014-2018 dönemini kapsayan verilerin analiz edilmesi suretiyle meslek bazında üniversite mezunlarının kazanmış oldukları ortalama ücretler hesaplanmış ve bu hesaplama 70 meslek dahil edilmiştir. Yapılan bu analize göre bu mesleklerden ortalama 5.890 TL ücretle tıp birinci sırada, 2.435 TL ortalama ücretle maliye son sırada yer almıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2019). Bu analize göre mensuplarına en çok para kazandıran meslek tıp doktorluğudur. Bu bölümün kazanılması için üniversiteye giriş sınavında çok yüksek puanların alınması gerektiği ve yine altı yıl süren tıp eğitiminin son derece zor olduğu bilinmektedir. Yüksek puanla girilen ve zorlu bir eğitimi olan tıp fakültelerinden mezun olan doktorların bile aylık kazançlarının ortalama olarak altı bin TL civarında olması, üniversite mezunlarının iş hayatında ne kadar az bir ücretle işe başladıklarını göstermektedir. Çünkü üniversitelerin diğer bölümlerinden mezun olanların büyük bir kısmı tıp doktorlarından daha az ücret almaktadır.

Türkiye’de üniversite mezunlarının almış oldukları ücretlerin ne kadar az olduğunu açıklayabilmek için Türkiye’deki açlık ve yoksulluk sınırı ile ilgili olarak Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından yapılan araştırma sonuçlarına bakılabilir. ‘‘TÜRK-İŞ Araştırmasının 2020 Mart ayı sonucuna göre: Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 2.345,24 TL’’dır (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu [TÜRK-İŞ], 2020). Ancak bu rakam sadece beslenme ihtiyacı ile ilgili olup diğer harcamaları kapsamamaktadır. Diğer ihtiyaçlar yoksulluk sınırı ile ilgili rakama dahil edilmektedir. Yine aynı araştırma sonucunda göre, Türkiye’de ‘‘Gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 7.639,22 TL’’dir (TÜRK-İŞ, 2020). Dolayısıyla istisnai bazı işler dışında, üniversite mezunlarının işe başlarken almış oldukları ücretler yoksulluk sınırının altındadır. Yoksulluk sınırı altındaki bir ücretin kişiye yüksek bir statü kazandırmayacağı açıktır.

Kişinin eğitim düzeyinin yüksek statülü işlere sahip olmada etkili olup olmadığı da önemlidir. Türkiye’de genel olarak toplum tarafından iş adamlığı, bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığının yüksek statülü işler olarak görüldüğü söylenebilir. Bu işlerden iş adamlığı sahip olduğu ekonomik güç nedeniyle yüksek statülü bir iş olarak görülürken, bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığı ise devlet gücünü ve imkanlarını kullanabilme olanağı nedeniyle yüksek statülü işler olarak görülmektedir.

Bazı kişilerin ülkenin mevcut imkanlarından meşru bir şekilde yararlanmak suretiyle zenginleşmeleri, tüm ülkeye yararı olacak yatırımlar yapmaları ve bu sayede yüksek bir statü elde etmeleri normal bir durumdur. Yine ticaret yapabilmenin ayrı yetenek gerektirdiği dikkate alındığında, bu yeteneğe sahip kişilerin iş adamı statüsü kazanmalarının bir eğitim düzeyine bağlanmamış olmasının anlaşılabilir tarafları vardır. Örneğin kişinin fabrika kurabilmesi için üniversite mezunu olması gerektiği gibi bir şart konulmasının doğru olmayacağı söylenebilir. Ancak doğrudan devletin imkanlarını kullanabilme ve ülkede yaşayan vatandaşları birçok bakımdan etkileme gücüne sahip olması nedeniyle yüksek statülü işler olarak görülen bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığı gibi işler için hangi eğitim düzeyine sahip olmanın gerektiğini tartışmak gerekir.

Türkiye’de bakanların nasıl atanacakları Anayasa’nın 106. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede konuyla ilgili olarak ‘‘Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır.’’ (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde: 106) hükmüne yer verilmiştir. Belediye başkanı olacaklar için ise ilgili kanunda, ‘‘2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla, on sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanlığına, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilebilir.’’

(Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, Madde: 9) denilmiştir. Dolayısıyla hem bakan olmak hem de belediye başkanı olmak milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmaya bağlanmıştır. Bu açıdan milletvekili seçilebilmek için gerekli şartların ne olduğuna bakıldığında ise, eğitim düzeyi ile ilgili olarak, bir kişinin sadece ilkokul mezunu olmasının yeterli olduğu görülmektedir (Milletvekili Seçimi Kanunu, Madde:11). Dolayısıyla mevcut kanunlara göre bakan, milletvekili ve belediye başkanı olmak için eğitimle ilgili olarak aranan şart ilkokul mezunu olmaktır. Türkiye'deki hemen hemen tüm bakanlıklarda çalışan personelin büyük bir kısmının üniversite mezunu olduğu, yine birçok bakanlıkta doktor, doçent ve profesör unvanlı birçok kişinin çalıştığı bilinen bir durumdur. Yine bakanların sahip oldukları yetkiler son derece geniş ve önemlidir. Milletvekilleri de tüm toplumun hayatını ilgilendiren kanunları yapan, tartışan ve kabul eden kişilerdir. Belediye başkanları ise yerel düzeyde hizmet veren, birçok yetki ve imkana sahip yöneticilerdir. Toplum tarafından bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığının yüksek statülü işler olarak görülmesinin ana nedeni de bu işleri yapan kişilerin yaptığı, yapabildiği işlerin önemli oluşudur. Buna rağmen bu işlere atanabilmek veya seçilebilmek için sadece ilkokul mezunu olmanın yeterli görülmesi, Türkiye'de eğitimin yüksek statü kazandırmada yeterince veya gerektiği gibi önemsenmediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Geçmişten günümüze kadar Türkiye'de bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığı yapmış olanlar içinde ilkokul mezunu olan kişi sayısı çok az olabilir. Ancak yüksek statülü işleri yapacak kişilerin, bu statülerine uygun bir eğitim düzeyine sahip olmaları ve bunun yasalarla düzenlenmesi hem gerekli hem de önemlidir.

3.3. Eğitimin Sosyal Hareketlilik Sağlama Gücü

Bir toplumdaki sosyal hareketlilik üzerinde etkisi olan birden fazla faktör vardır. Bunlardan bazıları, "zirai mesleklerdeki azalma, okur yazarlık ve fert başına düşen gelirdeki artış, şehirleşme, ikametlerin değişmesiyle birlikte kitle araçlarının artan etkinliği, tüketim mallarının değişmesi ve makineli üretimin yaygınlaşması olarak ifade edilebilir." (Korkmaz, 2006: 250). Toplumdaki her birey bu faktörlerden birinden veya birkaçından etkilenecek sosyal hareketliliğe katılır. Türkiye'de de süreç içerisinde, değişik faktörlerin etkisiyle sürekli olarak bir sosyal hareketlilik yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir.

Dolayısıyla eğitim, sosyal hareketliliği sağlayan faktörlerden sadece birisidir. Ancak eğitimin diğer faktörlerden ayrılan önemli tarafları vardır. Bunların başında da eğitimin sürekli ve yaygın olması gelmektedir. Bu yönüyle "Eğitim farklı toplumlarda, farklı etkinlik seviyesinde olmakla birlikte her zaman sosyal hareketlilik kanalı olmuştur." (Korkmaz, 2006: 268). Aynı zamanda eğitim toplumun büyük bir kesimini etkileme ve aynı zamanda toplumun büyük bir kesimi için sosyal hareketliliğe katılma olanağı sağlama gücüne de sahiptir.

Türkiye’de de toplumun büyük bir kesimi için eğitim sosyal hareketliliğin en önemli yoludur. Bu açıdan Türkiye’de eğitim sosyal hareketlilik üzerinde her zaman etkili olmuştur. Birçok kişi almış olduğu eğitimin bir sonucu olarak bulunduğu konumdan başka bir konuma geçmiştir. Aynı zamanda bu sayede bir statü de kazanmıştır. Ancak eğitimin sosyal hareketlilik sağlama gücü onun kişilere meslek ve statü sağlama gücüyle doğru orantılıdır. Bu açıdan konuya bakıldığında, önceki bölümde izah edildiği üzere Türkiye’de, birçok kişi eğitim yoluyla bir meslek sahibi olma fırsatına sahip olmasına karşın, aynı oranda mesleğini icra edebilmek için iş bulabilme fırsatına sahip değildir. Aynı zamanda eğitim yoluyla elde ettikleri mesleklerin icrası karşılığında almış oldukları ücretler de son derece düşüktür. Bunlarla birlikte toplum tarafından yüksek prestijli işler olarak görülen bakanlık, milletvekilliği ve belediye başkanlığı gibi işleri yapabilmek çok düşük bir eğitim şartına bağlanmıştır. Sosyal hareketlilik aynı zamanda yeni ve daha iyi bir statü kazanmaya bağlı olduğundan, bütün bunlar Türkiye’de eğitimin sosyal hareketlilik sağlama gücünün sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

4.Eğitimin Statü Kazandırma ve Sosyal Hareketlilik Sağlama Gücü ve Toplumun Eğitime Bakışı

Milli Eğitim Bakanlığı’nın verilerine göre, 2018-2019 öğretim yılında, okul öncesi eğitim kurumlarında 1.564.813, ilkokullarda 5.267.378, ortaokullarda 5.627.075 ve ortaöğretim kurumlarında 5.649.594 kişi olmak üzere örgün eğitim kurumlarında toplamda 18.108.860 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır (MEB, 2019: 54). Yükseköğretim Kurulu’nun verilerine göre ise yüksek öğretim kurumlarında, farklı düzeylerde toplam 7.740.502 kişi öğrenim görmektedir (YÖK, Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı). Türkiye nüfusunun 2019 yılı sonu itibariyle 83.154.997 kişi (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2020) olduğu dikkate alındığında, bu nüfusun yaklaşık yüzde 30’ unun öğrenci olduğu anlaşılmaktadır. Bu rakamlar Türkiye’de toplumun eğitime büyük bir önem verdiğini ve aynı zamanda eğitimden büyük bir beklenti içinde olduğunu da göstermektedir.

Eğitim kurumunun başta “kasıtlı kültürleme” (Ertürk, 2017: 8-9) yoluyla bireylere yeni davranışlar kazandırmak olmak üzere, toplumsal hayatı düzenleyen diğer kurumlarla ve başka birçok alanla ilgili önemli işlevleri de vardır (Aydın, 2000: 192). Eğitim sistemleri düzenlenirken bu işlevlerin tümü göz önünde bulundurulur ve tümünden yararlanmak amacıyla hareket edilir. Zamana, kişiye ve topluma göre okul ve eğitimden beklentiler konusunda bazı farklılıklar bulunsa da sonuç itibariyle içinde bulunulan toplumun ve zamanın gereklerine uygun bireyler yetiştirilmesi temel beklentilerdir (Şişman, 2002: 15-24). Genel anlamda durum böyle olmakla birlikte, birçok anne ve baba çocuklarını bir okula gönderirken daha çok çocuklarının gelecekte bir meslek sahibi olması ve sonuç itibariyle toplum içinde saygın bir yer edinmesi arzusuyla hareket eder. Bu açıdan eğitimin kişileri bir meslek sahibi yapma ve onlara bir sosyal statü kazandırma işlevini yerine getirmesi bir zorunluluktur. Başka bir ifade ile eğitim kurumunun hem bireylerin

hem de toplumun beklentilerini karşılamaı gerekir. Bunun için eğitimin fiilen yapıldığı yerler olan okulların hizmet verdiği toplumda meydana gelen değişmeleri takip etmesi, toplumsal hayattan kopuk olmaması, bireylere verdiği eğitimin gerçek hayatta karşılığının olması ve aynı zamanda bireyleri toplumsal yaşam içinde kendilerinden beklenenleri gerçekleştirecek şekilde yetiştirmesi gerekir (Dewey, 2008: 23-38). Uzun yıllar okullara devam eden, ancak eğitimlerini tamamladıktan sonra bir iş bulamayan insanların varlığı zaman içinde bireylerin okula olan ilgisini azaltacağı gibi (Demirel, 2009: 43) toplumun da eğitime olan ilgisini ve güvenini azaltacaktır.

Ancak Türkiye'de eğitim olanakları ve eğitim hizmetinden yararlanan kişi sayısı giderek artarken, eğitimin kişilere bir meslek ve statü kazandırma işlevi aynı hızla artmamaktadır. Daha da önemlisi eğitim kurumunun bu işlevinde giderek bir azalma yaşanmaktadır. Eğitim kurumunun sosyal statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama işlevini yerine getirmekten giderek uzaklaşması bir bütün olarak toplumun da eğitime olan inancının sarsılmasına neden olabilir. Böylesi bir durumda da eğitime devam eden kişi sayısında bir azalma da olabilecektir.

Toplumun eğitime olan bakışının değişmesi ve eğitim kurumlarına devam eden kişi sayısının azalması, beraberinde eğitimin toplum için son derece önemli olan diğer işlevlerini yerine getirmesini de olumsuz etkileyecektir. Çünkü bir ülkedeki eğitim sistemi sadece statü ve sosyal hareketlilik sağlamak için düzenlenmez. Her ne kadar toplumun büyük bir kısmı bu işlevi nedeniyle eğitime yönelse de devletlerin eğitimin diğer işlevlerini de düşünerek hareket etmesi gerekir. Bu bakımdan toplumun eğitime olan olumlu bakışının değişmemesi için karar vericilerin bu duruma dikkat etmesi ve tedbir alması gerekir.

Sonuç

Eğitim çok sayıda işlevi bulunan son derece önemli bir kurumdur. Bu bakımdan sadece bireyler için değil, aynı zamanda tüm toplum için de hayati fonksiyonlara sahiptir. Bu durumu kavramış olan toplumlar eğitim kurumuna büyük bir önem vermektedir.

Günümüzde kişilere bir statü kazandırmak ve sosyal hareketliliği sağlamak, eğitim kurumunun en önemli işlevlerinden biri haline gelmiş bulunmaktadır. Birçok kişinin eğitime yönelmesinin ana amacı da onun bu işlevinden yararlanmaktır.

Dünyadaki birçok toplumda olduğu gibi Türkiye'de de toplum tarafından eğitime büyük bir önem verilmektedir. Toplumun farklı kesimlerinin eğitimden beklentileri arasında bazı farklılıklar bulunabilir. Ancak çocuklarını okullara gönderen çoğunluğun ana amacının okula giden çocuklarının alacakları eğitim sayesinde bir meslek sahibi olması ve böylece toplumda saygın bir konum elde

etmesi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak son yıllarda Türkiye’de eğitim olanakları artmış olmasına rağmen, okullardan mezun olan çoğu kişi işsiz kalmakta, iş bulabilenler ise çok az ücretle çalışmak durumunda kalmaktadır. Aynı zamanda toplum tarafından yüksek statülü olarak görülen bazı önemli işlere sahip olmada eğitimin fiilen bazı katkıları olsa da yasal anlamda bu işler için en düşük eğitim seviyesine sahip olmak yeterli görülmektedir. Bütün bunlar Türkiye’de eğitimin kişilere statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama işlevine zarar vermektedir.

Toplumun çoğunluğunu eğitime yönelten ana amaç, eğitimin kişilere sosyal statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama işlevinden yararlanma olduğuna göre, eğitimin bu işlevinin azalması, aynı zamanda toplumun eğitime olan bakışını da olumsuz olarak etkileyecektir. Toplumun eğitime olan bakışının değişmesi, eğitimin diğer işlevlerini yerine getirmesine de zarar verecektir. Böyle bir durumda eğitim sistemi amaçlarını gerçekleştirmekte zorlanacak ve tüm toplum olumsuz etkilenecektir.

Türkiye’de eğitimin statü kazandırma ve sosyal hareketlilik sağlama işlevinin giderek azalması, eğitim sistemi açısından ciddi bir sorundur. Bu sorunun çözümü için ivedi olarak bazı adımların atılması gerekmektedir.

Bu sorunun çözümü için ilk olarak, bireyleri bir meslek sahibi yapan ve kazanacakları statü bakımından önemli olan üniversitelerdeki bölümler gözden geçirilmeli, bölümler açılırken ve bu bölümlere öğrenci alınırken hem bireyin hem de toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Mezun olduğunda iş bulabilme ihtimali düşük olan bölümler açılmamalı veya bu bölümlere az sayıda öğrenci alınmalıdır. Böylece kişilerin eğitim aldıkları halde statüsüz kalmalarının önüne geçilmelidir.

İkinci olarak, kişinin kazandığı para ile statüsü arasında doğrudan bir bağlantı olduğundan, eğitim seviyesi ile alınan ücret arasında bir denge kurulmalıdır. Bunun için öncelikle devlet kendi çalışanlarına eğitim seviyelerine uygun bir ücret vermelidir. Özel sektördeki işverenlerin de eğitilmiş insanlara hakkettikleri ücretleri vermesi sağlanmalı bunun için gerekmesi halinde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Üçüncü olarak toplum tarafından yüksek statülü işler olarak görülen ve devlet imkanlarını kullanma olanağına sahip işleri yapacaklar için gerekli eğitimin alınması şart koşulmalıdır. Bir işi yapacak olan kişinin o alanda alınması mümkün olan en yüksek eğitimi almış kişiler arasından seçilmesi sağlanmalı, böylece eğitim ile statü arasında bir bağ oluşturulmalıdır.

Dördüncü ve en önemli adım olarak, bilim insanları tarafından eğitimin statü kazandırma ve sosyal hareketliliği sağlama işlevinin azalması ve bunun olası sonuçları konusunda daha fazla çalışma yapılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı ise

bilim insanlarının bu konu ile ilgili yapmış olduğu çalışmaları dikkate alarak çözümler geliştirmelidir.

Kaynakça

- Arslantürk, Zeki; Amman, M. Tayfun (2012). *Sosyoloji*, (8.baskı), Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Mustafa (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*, (2.baskı), Vadi Yayınları, Ankara.
- Demirel, Özcan (2009). *Eğitimde Program Geliştirme*, (12.baskı), Pegem Akademi, Ankara.
- Dewey, John (2008). *Okul ve Toplum*, (Çev. H. Avni Başman), (1.baskı), Pegem Akademi, Ankara.
- Ergun, Doğan (2005). *Sosyoloji ve Eğitim*, (3.baskı), İmge Kitabevi, Ankara.
- Ertürk, Selâhattin (2017). *Eğitimde "Program" Geliştirme*. (2.baskı), Edge Akademi, Ankara.
- Fichter, Joseph H. (2016). *Sosyoloji Nedir*, (Çev. Nilgün Çelebi), (3.baskı), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Giddens, Anthony (2012). *Sosyoloji*, (Çev. Eren Rızvanoğlu vd.), (1.baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gökçe, Birsan (2007). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, (3.baskı), Savaş Yayınları, Ankara.
- İnal, Kemal (2008). *Eğitim ve İdeoloji*. (1.basım), Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, Abdullah (2006). *Değişme ve Farklılaşma*, (1.baskı), Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- MacIver, R. M.; Page, C. H. (1994). *Cemiyet I*. (Çev.: Amiran Kurtkan), Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Marshall, Gordon (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev.: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Şişman, Mehmet (2002). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı*. (1.baskı), Pegem A., Ankara.

Elektronik Kaynaklar

Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> (Erişim Tarihi: 02.04.2020)

- MEB. (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu*, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (Erişim Tarihi: 08.12.2019)
- MEB. (2019). *Millî Eğitim İstatistikleri 2018/19*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_org_un_egitim_2018_2019.pdf (Erişim Tarihi: 21.04.2020)
- Milletvekili Seçimi Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2839.pdf> (Erişim Tarihi: 12.04.2020)
- TEPAV. (2019). *İstihdam İzleme Bülteni*. https://www.tepav.org.tr/upload/files/15647274305.TEPAV_Istihdam_Izleme_Bulteni_Haziran_2019.pdf (Erişim Tarihi: 23.04.2020)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 02.04.2020)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2019). *Üni-Veri*. <https://www.cbiko.gov.tr/projeler/uni-veri> (Erişim Tarihi: 02.04.2020)
- TÜİK. (2020). *Anahtar Göstergeler*. <http://www.tuik.gov.tr/Start.do> (Erişim Tarihi: 23.04.2020)
- TÜRK-İŞ. (2020). *Mart 2020 Açlık ve Yoksulluk Sınırı*. <http://www.turkis.org.tr/MART-2020-ACLİK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d388750> (Erişim Tarihi: 06.04.2020)
- YÖK. *Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.04.2020)
- YÖK. *Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.04.2020)